

Espanya perd crèdit

Per a una empresa o una institució que ha d'accedir al crèdit, dur l'etiqueta 'Spain' als mercats internacionals del diner és motiu de penalització.

La desconfiança dels inversors no prové només de la mala conjuntura econòmica de l'estat espanyol, sinó sobretot dels pèssims resultats que presenta en els indicadors de corrupció, del grau tan alt de partitocràcia i de la lentitud de la justícia, que a voltes degenera en aberracions jurídiques. Els mercats, sobretot Alemanya, allionen Espanya.

XXIII Deutsch - Spanische
Regierungskonsultationen

XXIII Cumbre
Hispano - Alemana

La crisi financera mundial ha imposat unes condicions més restrictives al mercat de capitals per a accedir al crèdit, i l'estat espanyol carrega amb un risc país més elevat que no pas la mitjana europea. Però la desconfiança no prové només de les xifres econòmiques, sinó de la percepció de corrupció, la partitocràcia creixent, la transparència limitada de les administracions i la lentitud de la justícia. Els mercats alligonen els estats, i Alemanya s'ha erigit en la professora més dura.

El 1997, el president de Tabacalera, una gran empresa cotitzada espanyola, va comprar, a través del seu nebot, accions de la pròpia companyia fent ús d'informació privilegiada relativa a l'adquisició d'una altra empresa dels Estats Units. Ni la CMT ni el mercat encara no estaven al corrent de l'operació. Comptades persones sabien que aquell era el moment idoni per a invertir. La jugada li va reportar un benefici de gairebé 1,4 milions d'euros. El ministeri fiscal va reclamar la qualificació de delictes agreujats, perquè entenia que havia perjudicat el bon funcionament del mercat borsari i havia vulnerat els principis de transparència.

Però la justícia és lenta. Tant, que la sentència ha arribat tretze anys després. El 21 de desembre del 2010, el Tribunal Suprem absolia el protagonista d'aquesta història, César Alierta —que actualment és president de Telefónica—, perquè el delictes havia prescrit. La sentència reconeix que el directiu va delinquir, però enumera algunes circumstàncies que han dut els magistrats a considerar-ho un delictes bàsic i no greu, i que, per tant, prescriví al cap de cinc anys i no de deu. Entre els arguments, “la quantia —220 milions de pessetes— no especialment rellevant del benefici obtingut de manera irregular”, que “no hi ha perjudici a la correcta formació dels preus perquè es tracta d'una acció aïllada, i no d'un esquema dissenyat amb l'ànim de defraudar d'una manera continuada”, o que “la condició subjectiva d'Alierta com a president de l'entitat no és rellevant”. Un quart element que resulta encara més xocant per a ser considerat atenuant és que, tal com consta a la sen-

Els mercats posen preu a la immoralitat

El 3 de febrer passat, la cancellera alemanya s'entrevistava amb Zapatero i li feia saber que “Espanya va pel bon camí” per a sortir de la crisi. Merkel marca el pas de la resta d'economies europees.

tència, “només es produeix dany quan la informació privilegiada es refereix a una dada negativa que determina una caiguda de la cotització, i no a una de positiva que dona lloc a una revalorització”. Segons l’escrit, en el cas d’Alierta s’obté “un mer benefici propi sense causar dany a ningú en particular”. Amb aquest argumentari, encara que no hagués prescrit el delictes, no hauria anat a la presó gràcies a la interpretació del delictes més que comprensiva per part del TS.

La lentitud té premi. El cas *Alierta* s’afegeix a uns altres ja ben coneguts, com el d’Emilio Botín, president del Santander Central Hispano (nom d’aleshores), que el 2004 va ser absolt del cas de les jubilacions milionàries cobrades per dos dels seus antics ad-

ministradors, José María Amusátegui i Àngel Corcóstequi. Les acusacions indicaven delictes d’apropiació indeguda i administració deslleial, però l’Audiència Nacional espanyola va tancar el cas per falta de proves. El 2008, el Suprem també va eximir de qualsevol responsabilitat judicial els *Albertos*—Alberto Cortina i Alberto Alcocer—, acusats d’estafa i falsejament de document mercantil en la venda de la societat Urbanor, perquè el delictes havia prescrit.

I encara un altre cas relacionat amb el Banc Santander. El conseller delegat de l’entitat, Alfredo Sáenz, ha estat inhabilitat com a banquer per a un període de tres mesos—tot i que la primera notificació del gener passat establia una inhabilitació de sis mesos— pel Tribunal Suprem espanyol, per intent d’estafa processal i acusació falsa contra uns deutors de Banesto, entitat que presidia després de ser intervinguda el 1993. Han passat disset anys des d’aquells fets i, malgrat la sentència, Sáenz continuarà exercint probablement fins que el Constitucional es pronuncii sobre un recurs que presentarà el Banc Santander mateix. El Banc d’Espanya podria haver obligat el directiu a dimitir emparant-se en la normativa de creació de bancs del 1995, que considera fora de tota moral que un banquer exerceixi si té antecedents penals o és processat. Però no ho ha fet, i el conseller delegat es passeja en presentacions i actes del banc amb el cap ben alt.

Tot això escandalitzaria els ciutadans a molts països. Però a l’estat espanyol, situacions diguem-ne jurídicament discutibles han acabat convertint-se en normalitat. Igual com el fet que un polític acusat—i en ocasions jutjat— de corrupció sigui reelegit al càrrec amb un ampli suport a les urnes. Segons dades de Transparency International, aquesta circumstància es produeix en el 70% dels casos. Molt probablement, el País Valencià reforçarà aquesta estadística si, com sembla, Francisco Camps aspira a continuar presidint el govern a les eleccions del 22 de maig.

Vull ser regidor d’Urbanisme. Però, malgrat el silenci de molts mitjans de comunicació en casos en què hi ha

implicades grans companyies, que inverteixen molts diners en publicitat, la imatge de l’estat espanyol se’n ressent. A tall d’exemple, ocupa el lloc 30è de 180 al rànquing de transparència d’un país, i obté només 6 punts dels 10 possibles en la valoració que es demana a analistes i empresaris de tot el món sobre el grau de control de la corrupció política i econòmica.

Els experts en aquesta matèria tenen molt clara la relació directa entre urbanisme i corrupció a l’estat espanyol. Una economia massa basada en la construcció està abocada a pràctiques irregulars en aquest sector, i els ajuntaments, com apunten diverses estadístiques, són els màxims valedors d’aquesta correspondència.

“El fet més greu no és que Alierta s’hagi embutxacat 1,4 milions, que impressiona, sinó que els espanyols reben el missatge que no paga la pena de lluitar per a tenir una empresa o una feina honesta. Poca-vergonyes com aquest senyor destrueixen la vitalitat econòmica del país, l’afany dels joves de fer-se empresaris i la innovació i la creativitat, que són precisament les claus per a sortir d’una crisi econòmica”, denuncia Jesús Fernández-Villaverde, professor d’economia de la Universitat de Pennsilvània i membre de la Federació d’Estudis d’Economia Aplicada (Fedea).

Per a Fernández-Villaverde, la cultura del tripijoc s’ha instal·lat perillosament a la societat espanyola, també entre els joves: “Per què als Estats Units a una persona de classe mitjana li sembla bé l’existència de grans empreses i el sistema de mercat? Perquè veuen Bill Gates, un senyor que era a la universitat, se li va ocórrer una bona idea i es va fer milionari. O Mark Zuckerberg, el creador del Facebook, un noi que estudiava a Harvard i va idear aquesta xarxa social. En canvi, a Espanya el ciutadà creu, i veu, que et fas ric amb tripijocs, i molts aspiren a ser regidors d’urbanisme d’un ajuntament per a fer diners ràpidament.”

Aquest economista insisteix que a l’estat espanyol hi ha una falta de transparència greu, i en posa un exemple molt il·lustratiu: “Als mercats internacionals ningú no es creia els nivells de morositat que publicaven les caixes

Un paper de professora que s’ha guanyat per la bona gestió de la crisi al seu país.

L'economia espanyola és al punt de mira. Les agències de qualificació Ii han rebaixat el nivell de solvència en poc més d'un any fins a Aa2.

sobre el sector de la construcció, perquè, entre més coses, tots els promotors immobiliaris tenen una relació massa directa amb els regidors d'Urbanisme, molts dels quals són processats. A Espanya hi ha massa condescendència amb els casos de corrupció, i aquesta laxitud, a l'exterior, és percebuda com un factor de risc."

Europa va limitar l'especulació urbanística a partir de mecanismes introduïts el 1944 a Anglaterra per la llei Utwhatt, que establia altíssims gravàmens fiscals sobre les plus-vàlues obtingudes per la requalificació del sòl. Però aquesta llei mai no ha arribat al sud del continent, entre més raons perquè significaria limitar molt el sistema de finançament legal dels ajuntaments.

En una línia molt similar analitza la situació el notari madrileny Rodrigo Tena, un dels editors del blog sobre actualitat jurídica *¿Hay derecho?*. Segons ell, allò que en bona mesura explica el deteriorament constant de la imatge de l'estat espanyol —interna i externa— és "l'absència de consciència ciutadana i dels instruments tècnics i institucionals

necessaris perquè s'exigeixin responsabilitats per uns altres camins en casos com els d'Alierta, Botín o els *Albertos*. Així com la rígida partitocràcia que patim fa difícil d'exigir comptes als polítics, el nostre règim societari tampoc no facilita la feina quan es tracta de controlar el poder financer i empresarial".

Dues castes i dues justícies.

Segons aquest notari, hi ha una "casta de cortesans molt relacionats amb els partits que, aprofitant-se de les deficiències del nostre sistema polític i de la lentitud de la justícia i de la ineficiència de la nostra administració pública, alimenten una relació privilegiada amb el poder i molt allunyada de la ciutadania. És una casta amb comportaments que transcendeixen a l'exterior i embruten una mica més la imatge que ja té Espanya de país corrupte on la meritocràcia no apareix al diccionari."

Una justícia lenta i no sempre eficaç té una translació clara a l'exterior, perquè els mercats internacionals i els inversors que volen emprendre opera-

cions industrials o financeres en aquest territori reclamen un sistema de justícia ràpid i eficaç que els doni garanties. En aquest capítol, l'estat espanyol també està tocat.

Al darrer informe "Doing Business" elaborat pel Banc Mundial, ocupa el lloc 147è de 183 en facilitats per a engegar un negoci, una posició nefasta provocada per traves com ara una burocràcia excessiva a l'hora de constituir una empresa, les dificultats d'accés al crèdit o l'escassa protecció dels inversors per part de les administracions públiques.

En aquest sentit, Rodrigo Tena adverteix que els problemes de la justícia espanyola són un "fre clar" per a atreure inversions i negocis: "Que els assumptes legals no es resolguin ràpidament té un cost d'incertesa i d'inseguretat jurídica molt elevat, i l'inversor això ho descompta. Per què han de venir a Espanya si poden anar a qualsevol altre país que els doni més garanties i seguretat?", adueix.

A banda, els indicadors de governança del Worldwide Governance Indica-

La lentitud de la justícia esdevé una xacra per a la credibilitat espanyola als mercats del diner, afegida a la creixent corrupció i la partitocràcia.

tors posen en relleu la gran desconfiança política que suscita l'actual executiu de Rodríguez Zapatero. En una franja entre el 0 i el 100, on 0 és la pitjor valoració i 100 la millor, l'estat espanyol es queda en un 38 pel que fa a l'estabilitat

política, un 77 en eficàcia del govern, un 80 en control de la corrupció i un 85 respecte al compliment de la llei i el funcionament de la justícia. Alemanya, en canvi, apareix com un dels països amb uns índexs de governança més positius del món, al costat de països nòrdics i Austràlia.

Espanya no ven. A la lentitud de la justícia espanyola s'hi han d'afegir alguns casos cada vegada més freqüents en què s'adverteix una confluència d'interessos amb el món empresarial i polític. Cal tenir en compte que l'estat espanyol és una de les poques democràcies europees en què els partits polítics trien a dit els magistrats dels seus tribunals segons les quotes de poder a repartir. I tot això se suma, doncs, a uns altres factors que no tenen a veure amb la conjuntura econòmica, però que perjudiquen clarament els interessos de les empreses que surten al mercat de capital a buscar finançament. La percepció de corrupció política creix en les estadístiques, igual com la partitocràcia, és a dir, l'estreta relació entre

l'assoliment de càrrecs en administracions i empreses no pas per mèrits professionals sinó pel carnet polític.

“La gran banca té interessos amb els polítics. Aquestes relacions una mica tèrboles que hi ha entre les grans empreses espanyoles i els partits –i la forma com actuen– pot deteriorar la marca Espanya més de pressa que no ens pensem. Els tribunals d'Espanya, en general, poden ser acusats de lents i ineficients, però en principi no són corruptes. Així i tot, aquesta gent poderosa, com els directius del Santander, se sap moure i, hàbilment, deriven els assumptes cap a un lloc o un altre i esgoten el jutjat amb tota mena de recursos. Tenen molts mitjans per a fer-ho. Aquesta sensació que hi ha massa poder i poc dret, efectivament espanta”, reflexiona Rodrigo Tena.

Tot plegat és un còctel enverinat per a l'economia espanyola, que amb un 20,3% de desocupació i un dèficit públic que el 2011 es calcula en un 6,6%, troba grans recels en el mercat de capitals. Així s'explica que un grup com el Santander, que només té el 17% del

El Tribunal Suprem ha absolt César Allerta pel cas *Tabacalera*, perquè el delicte ha prescrit.

“Els ciutadans haurien de combatre la corrupció política amb les urnes”

Jesús Lizcano Álvarez és president de Transparency International a Espanya i catedràtic d'economia de la Universitat Autònoma de Madrid.

—Segons el darrer índex de percepció de la corrupció, l'estat espanyol obté 6,1 punts de 10 i se situa en la posició 30 de 181 països avaluats. Perd posicions des de fa anys. A què atribuïu aquest retrocés?

—El retrocés es deu fonamentalment a la creixent corrupció en el sector urbanístic els darrers anys, una característica molt específica d'Espanya respecte a la resta de països. Les puntuacions obtingudes el 2010 poden ser un petit bon senyal amb vista al futur, perquè es mantenen respecte al 2009. Això es pot interpretar en clau positiva, però cal tenir en compte que l'estancament de la caiguda de la credibilitat espanyola té a veure amb el fet que aquest sector travessa una profunda crisi i, per tant, no hi ha tant

marge per a l'especulació, les plus-vàlues i l'enriquiment il·legal.

—Els indicadors de corrupció espanyols no són propis d'un estat de la UE.

—És cert, i això és molt preocupant.

Dins la UE ocupem el lloc 18 dels 30 països que formen aquesta àrea geogràfica. Es evident que encara cal millorar molt en transparència per a assolir els nivells mitjans dels països europeus.

—L'estat espanyol està una mica millor que Portugal, Itàlia i Grècia, just els països que han quedat més tocats per la crisi, els famosos PIIGS. Hi ha una relació directa entre la gestió de crisi econòmica i l'augment de la corrupció en un país?

—Els indicadors internacionals posen de manifest que els països en què ha tingut més efecte la crisi econòmica i financera internacional han registrat un creixement de la corrupció, tant real com percebuda. Amb tot, Portugal, Itàlia i Grècia són països que tradicionalment han obtingut puntuacions prou baixes respecte a la mitjana europea quan s'avalua el grau de transparència i corrupció.

—Quines mesures de transparència que ara no s'apliquin resoldrien

negoci a l'estat espanyol, sigui penalitzat pels mercats de capital amb un risc país molt elevat, pel fet de ser d'origen espanyol. Tant Emilio Botín com el seu segon, Alfredo Sáenz, reconeixien fa uns mesos que “ser espanyols no ens beneficia. El mercat ens identifica com un banc espanyol a tots els efectes”.

Els dubtes sobre la solvència del deute públic del regne d'Espanya són un veritable problema per a les entitats que acudeixen a aquests mercats. Ni un sol banc o caixa no té una nota de solvència superior a la de l'estat, i això fa que el diner sigui més car i encara més difícil d'aconseguir per a particulars, empreses o administracions. Sense accés al crèdit o amb massa penalització, les inversions es frenen i l'economia es manté estancada. L'executiu espanyol ha reconegut que a l'exercici fiscal del 2011 s'hauran d'abonar 28.000 milions

d'euros en concepte d'interessos sobre el deute de l'estat, uns 5.000 milions més que a l'exercici anterior.

Les agències de qualificació o *rating* tenen l'economia espanyola al punt de mira des de fa més d'un any. I allò que diguin les agències, al mercat de capitals va a missa. És per això que les emissions de deute espanyoles es col·loquen en canvi d'un interès més elevat que alguns altres països, amb una diferència que ha arribat a dos punts. De fet, dijous passat, Moody's rebaixava la nota del deute espanyol a Aa2, un esglaó més en el deteriorament internacional de la solvència d'aquesta economia.

Cap a la italianització. L'estat espanyol forma part encara del grup de PIIGS –Portugal, Itàlia, Irlanda, Grècia i Espanya–, la llista negra de les

economies europees que perillaven clarament de requerir una intervenció per la crisi del deute públic. Ja han caigut Grècia i Irlanda i, si bé és cert que l'estat espanyol aconsegueix de desistir-se en part d'aquest grup, l'etiqueta pesa molt a l'exterior.

Però el fet que més preocupa ja no són tant les dades macroeconòmiques espanyoles, sinó el deteriorament constant de la imatge com a país creïble de la UE també a efectes polítics. Amb una percepció d'estabilitat política molt baixa. En aquest sentit, l'economista de Fedea Jesús Fernández-Villaverde adverteix que la partitocràcia ja és un problema de portes enfora: “Itàlia, que ha viscut amb una partitocràcia molt dura durant molts anys, és un país que continua funcionant, perquè aquesta absència de meritocràcia potser des del punt de vista econòmic no resulta tan

parcialment la corrupció a l'estat espanyol,?

—És imprescindible que creixi el nivell de transparència de les entitats públiques a tots els nivells: estatal, autonòmic, provincial i local. Cal que es compleixin les normes legals existents i que s'apliqui adequadament el nou codi penal, una normativa molt recent que si s'arriba a aplicar amb un cert rigor pot ser un instrument potent, tant persuasiu com dissuasiu, a més de sancionador, per a combatre la corrupció.

—Fa la sensació que la relació entre el poder econòmic-empresarial i el polític a l'estat espanyol és massa estreta. Quina percepció en teniu?

—Aquesta relació ha quedat palesa en nombrosos casos. Certes entitats públiques són governades per polítics que tenen massa connexions amb el món empresarial, i és evident que cal controlar i fer més transparent la relació entre el món públic i el privat. Que les empreses concursin, treballin i facin obres o serveis per a ens públics no és en absolut criticable, però sí que ho és la falta de transparència i les operacions ocultes o fraudulentament que en molts casos es descobreixen amb motiu d'aquestes relacions.

—El gruix de la corrupció es focalitza en les administracions públiques, el sector empresarial o la justícia?

—La justícia espanyola, més que corrupta és lenta. Quant als governs i les empreses, obtenen puntuacions desfavorables en els baròmetres de corrupció, especialment, els governs locals i les empreses que treballen en aquest àmbit. Els ajuntaments, doncs, són el principal focus de corrupció.

—A l'estat espanyol, el 70% dels alcaldes processats per corrupció han estat reelegits pels ciutadans. La dada és demolidora. La societat és excessivament tolerant amb la corrupció?

—Malauradament, ha donat mostres de ser massa permissiva amb els processats per corrupció. És una dada molt alarmant. Els ciutadans hauriem de ser més rigorosos i exigents amb els corruptes, i sancionar més les persones o polítics relacionats negativament, des del punt de vista judicial, amb la corrupció. En definitiva, una de les armes que els ciutadans haurien de fer servir per a combatre la corrupció són les urnes.

—La legislació espanyola contra la corrupció és prou estricta?

—Ha patit una certa laxitud amb relació als continguts, i també ha estat prou mediocre l'exigència del compliment de la normativa per part de les autoritats administratives i institucionals. El nou codi penal arbitra més mesures respecte a la casuística i les sancions contra la corrupció, inclòs el sector privat. Si s'aplica la llei, podem combatre una mica més aquest fenomen que tant ens perjudica com a país.

—Penseu que la imatge de laxitud en l'aplicació de la justícia en alguns casos, o la creixent partitocràcia que s'aprecia a l'estat espanyol segons les enquestes internacionals, malmet la imatge exterior i, per tant, crea rebuig en els inversors internacionals?

—Es clarament contrastat internacionalment que el fet que en un país hi hagi un nivell més alt de compliment legal i un marge menor per a la corrupció, crea menys recel en les empreses estrangeres a l'hora d'invertir-hi. Si Espanya és capaç de millorar la transparència i reduir els nivells de corrupció, podrà estar més oberta a la probabilitat de rebre inversions de l'exterior, tant de l'economia real com de les inversions estrictament financeres. Ara per ara, la poca transparència i els alts nivells de corrupció no hi ajuden gens.

El vice-president de Banc Santander, Alfredo Sáenz, pot ser condemnat pel Suprem a vuit mesos de presó i inhabilitació per estafa. Mentre la sentència no arriba, continua exercint el càrrec.

perjudicial com des del punt de vista cívic, del compromís de les persones amb la seva democràcia. La desafecció i l'abstenció, la resignació que cadascú va a la seva, tot això ja ho vivim a Espanya. El deteriorament de les economies a l'exterior per aquesta causa és més lent, però acaba arribant, sens dubte.”

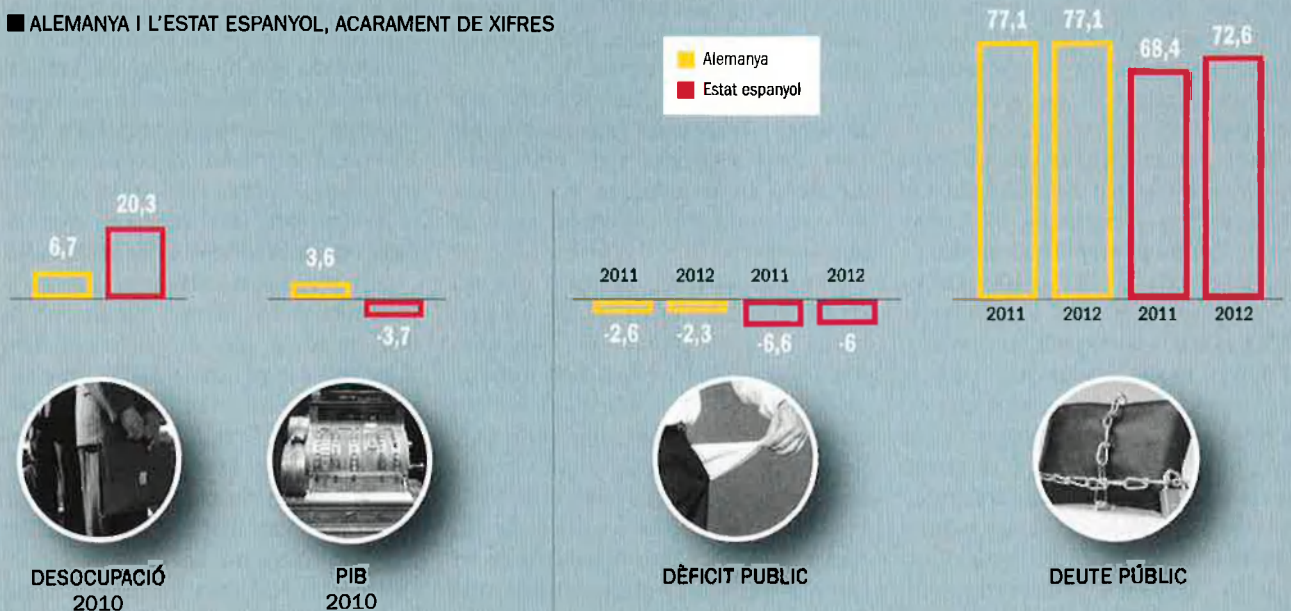
El notari Rodrigo Tena coincideix en aquesta reflexió, i apunta que “aquesta deriva a la italiana que vivim –falta de rigor en l'aplicació de les normes de l'estat de dret, el fet de ser molt dúctils amb els poderosos i molt rigorosos amb els dèbils– ens porta indefectiblement a un descrèdit en els mercats financers”.

Tot just fa un parell de mesos apareixia una notícia a la premsa de l'Amèrica Llatina que va passar desapercibuda als mitjans espanyols. La imatge de l'economia i de les empreses espanyoles amb

El professor i l'alumne

Mentre el govern espanyol es negava a pronunciar la paraula *crisi*, la majoria de països de la UE, i naturalment els EUA, s'abocaven a aplicar plans de xoc per a minimitzar la catàstrofe. El resultat és que tres anys i mig després de l'esclat de la crisi econòmica i financera, la UE ha d'arrossegar, i alligonar amb mà de ferro, una Espanya que viu en un globus. Però les enquestes d'organismes internacionals sobre transparència, corrupció i governança amenacen de punxar el globus. L'estat espanyol ocupa el lloc 30è de 180 a la llista de països corruptes del món. A més, els analistes internacionals el consideren

■ ALEMANYA I L'ESTAT ESPANYOL, ACARAMENT DE XIFRES

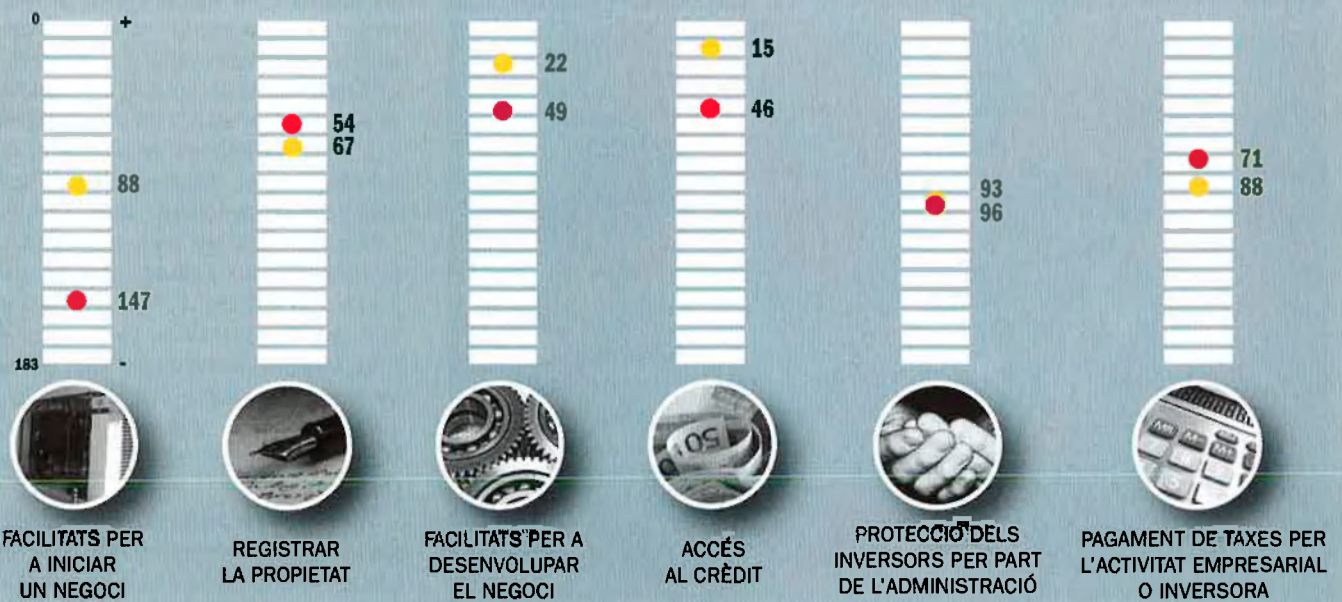

Previsions del Fons Monetari Internacional

Font: Eurostat

■ ATRACTIUS PER ALS INVERSORS

Posició respecte a 183 països. 1 és el millor país.

Font: Informe anual Doing Business, elaborat pel Banc Mundial

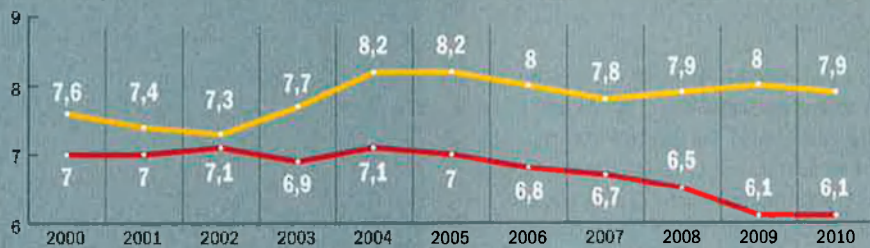
un país políticament inestable i on les empreses troben moltes traves per a engegar un negoci. En aquest gràfic es posen en relleu moltes respostes a la pregunta per què és Alemanya i no l'estat espanyol que lidera la recuperació econòmica de la UE, i per què un inversor no dubta ni un instant a donar crèdit als alemanys i no als espanyols pel mateix preu.

■ EVOLUCIÓ DE L'ÍNDEX DE PERCEPCIÓ DE LA CORRUPCIÓ

Elaborat per Transparency International. La puntuació indica el grau de corrupció a sector públic segons la percepció d'empresaris i analistes de tot el món. S'estudien 180 països. 0 és percepció d'absència de corrupció i 180 percepció de país molt corrupte.

Puntuació

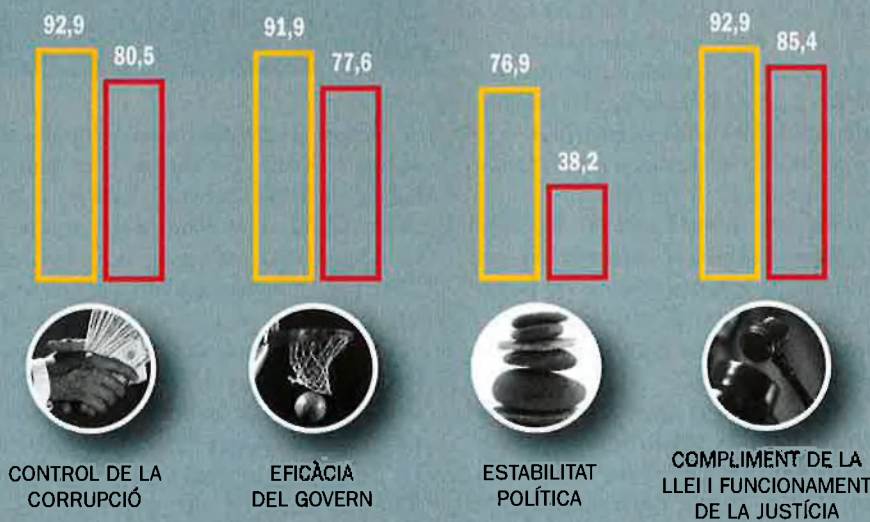
De 0 a 10, on 0 és la corrupció absoluta i 10 la transparència total de les administracions.

Font: Transparency Internacional

■ INDICADORS DE GOVERNANÇA

De 0% a 100%, on 0 és la pitjor valoració i 100 la millor.

Font: Worldwide Governance Indicators 2009-2010

Els problemes de la justícia espanyola són un "fre clar" per a atreure inversions i negocis.

seu a l'Amèrica Llatina es deteriora a una velocitat vertiginosa. Ho conclou un estudi elaborat per IMS Consulting per a CEOE Perú. Amb una forta presència en sectors estratègics com les telecomunicacions, l'energia, la banca, la construcció i l'hoteleria, les empreses espanyoles han compromès molta inversió, fins a convertir-se en el primer país en presència empresarial a la zona. Ras i curt, l'informe assenyalava que els ciutadans de l'Amèrica Llatina consideren els empresaris espanyols com "els més explotadors i estafadors".

Merkel avalua. Si bé a la darrera visita de la cancellera alemanya l'executiu de Zapatero va rebre un copet a l'esquena per haver començat a fer bé els deures, a la reunió entre els dos mandataris només es va tractar de qüestions econòmiques. Probablement, l'estat espanyol, dirigit per Alemanya i les directrius europees, evitarà que la catàstrofe sigui més seriosa que no seria si no complís les ordres europees. Però si no camina cap a un model més transparent de justícia i de l'administració, en què els casos de corrupció siguin castigats i on la política no sigui l'ofici dels qui no en poden desenvolupar cap altre, els problemes continuaran emergint. La credibilitat de la marca Espanya a l'exterior, que mai no ha estat de primer nivell, no tan sols és una qüestió patriòtica, sinó, sobretot, una eina indispensable per a les multinacionals que operen al mercat amb l'etiqueta d'espanyols. El Santander n'ha après la lliçó, i fa moviments per a canviar el seu centre de decisió a Londres. Sap que si es ven amb el logotip del brau perdrà més crèdit, tant econòmic com institucional.

Gemma Aguilera